

Кучерявая О. А. Ассоциативные задания в системе лингвокультурологической подготовки студента филологического факультета

В статье раскрыто сущность и функции ассоциативных заданий, определено их место в системе лингвокультурологической подготовки студента филологического факультета, описано и проиллюстрировано виды ассоциативных заданий.

Ключевые слова: ассоциативные задания, лингвокультурологическая подготовка, студент филологического факультета.

УДК 808.2: 801

І. В. Ласка

ФІЛОСОФІЯ ПЕРЕКЛАДУ АНТУАНА ЛЕМЕТРА

У статті висвітлено ключові проблеми філософії перекладу Антуана Леметра, його погляди на природу сакрального тексту, світське красномовство, вимоги до перекладу, завдання та обов'язки перекладача.

Ключові слова: історія перекладу, філософія перекладу, сакральний текст, світське красномовство, вимоги до перекладу, завдання перекладача.

Зазвичай, коли мова йде про Антуана Леметра та його внесок у розробку теорії перекладу, посилаються на його *Правила перекладу* [3], які є безперечно одним із основоположних текстів для становлення французького перекладознавства. Між тим, питання авторства тексту правил досі остаточно не з'ясоване, а самі вони призначалися для вузького кола учнів Пор-Руаялю і більшість з них мають характер навчальних порад, що стосуються мови і стилю, а не власне перекладу [5, с. 151]. Крім того, поза увагою залишається матеріал передмов до різних видань перекладів Леметра, серед яких найважливішою є *Передмова до Провідей св. Бернара і св. Августина про Псалом Qui habitat in ajutori*. [2] (Далі *Передмова – І. Л.*). Цей текст, адресований широкому колу читачів, був надрукований 1658 році, незадовго до смерті Леметра, і може розглядатися як його перекладацький заповіт.

Відтак, об'єктом дослідження обрано текст *Передмови*, в якому Антуан Леметр підсумовує своє розуміння перекладу. Предметом розгляду є погляди Антуана Леметра на переклад. Мета дослідження полягає у визначенні основних рис його концепції перекладу. Завдання дослідження передбачають аналіз встановлених Леметром особливостей семантики та красномовства сакрального тексту, виявлення і розгляд метафоричних образів перекладу, використаних Леметром, з'ясування кола завдань та обов'язків перекладача сакрального тексту. Актуальність нашої розвідки зумовлена недостатньою розробленістю теоретичних засад перекладознавства, яке для свого становлення мусить засвоїти історичний досвід минулого.

У цій *Передмові* Антуан Леметр вибудовує свою концепцію перекладу в контексті загального розуміння особливої природи сакрального тексту, в якому головним є божественне начало. Для нього святі отці церкви є лише знаряддям Господа Бога,

*«священними авторами, рукою яких Господь написав своє слово» [2, с. II-III]. (Тут і далі цитати подаються в нашому перекладі. – І. Л.). Такий текст уже сам по собі є перекладом божих думок на звичайну людську мову, і марно шукати в ньому істини звичайної науки й людського красномовства. Він несе в собі особливий зміст божих істин, які відкриваються не розумом, а серцю. Леметр, на тлі зростаючої популярності картезіанства, наполягає на цьому протиставленні розуму і віри: *Ці святі доктори [отці церкви] проникли в істини християнства не природним світлом свого розуму, а небесним світлом своєї віри, не самою правильністю свого судження, а палкою пристрастю свого серця, не зусиллями і проникливою живістю свого розуму, а спрямуванням і могутнім рухом Божого Духа, не природою, а Божою ласкою* [2, с. II]. В цьому позиція Леметра діаметрально відрізняється від концепції*

Антуана Арно, який, визнаючи особливий характер змісту сакральних текстів, все ж вимагав керуватися розумом при їх інтерпретації і перекладі.

Відтак, у творах святих отців церкви слід шукати не світського, а іншого, святого красномовства. Воно здається Леметру цілковито вищим за звичайне, бо навіть разом із божими істинами і невіддільне від них. Виступаючи проти надмірного оздоблення перекладу зовнішніми прикрасами, Леметр протиставляє такому світському красномовству, що виблискує неначе діаманти, просте і скромне красномовство отців церкви, що подібне на блиск сталі: *Тому воно [красномовство] в їхніх творах більше приховане ніж видиме. Якщо часом видно його блиск, це, як зазначив один письменник, простий і скромний блиск, подібний на блиск чистої відполірованої сталі, а не на сяючий і пишній блиск ограненого діаманта* [2, с. IV]. Метафоричне порівняння блиску справжнього красномовства до простого і скромного блиску відполірованої сталі, а не до сяючих діамантів, протиставляє два несумісних для Леметра світи: світ пишної розкоші і марнославства, де нема місця справжній вірі та почуттям, залишити який він знайшов у собі мужність, і ідеальний світ віри і справжніх істин, який він знайшов у Пор-Руаялі. Метафора відточеного як криця слова передає, в першу чергу, необхідні ознаки перекладу сакрального тексту – його справжність, простоту і ефективність.

На відміну від Арно д'Андії Леметр наголошує не на красі тексту, а на органічній єдності засобів красномовства з сакральним змістом, на їх природності в даному тексті [2, с. V]. У прикрасах, вжитих в перекладах цих святих авторів, не повинно бути нічого низького, а в пишності нічого надмірного. Оздоблення сакрального тексту залежить від предмету мови, від того, чи вирази, що їх вживають самі автори, спонукають до вживання в перекладі відповідних стилістичних засобів [2, с. IX-X]. Ці положення розвивають і конкретизують вимогу передавати прикрасу прикрасою, а фігуру фігурою, висунуту І. Л. де Сасі ще 1647 р. Леметр інтегрує її в контекст свого розуміння особливого красномовства сакрального тексту.

Отже, як ми бачимо, усамітнівшись в Пор-Руаялі та знайшовши в перекладі одне із своїх улюблених занять, Леметр суттєво змінив свої погляди на красномовство. Він пройшов складний шлях від судового красномовства модного адвоката, за яким стоять цілком земні матеріальні інтереси, до справжнього красномовства, яке має на меті досягти не розуму, а серця тих, хто готовий дослухатися, і посягти в ньому зерна божої істини.

Вибудовуючи свою концепцію перекладу, Леметр використовує низку авторських метафоричних образів, що дозволяють читачеві краще зрозуміти, що таке переклад і в чому полягає праця перекладача. Одним з найбільш яскравих є порівняння роботи перекладача до видобування і обробки золота. Твори святих отців церкви сповнені дорогоцінних істин, та на мові оригіналу вони подібні на золото в копальні: ... красу цього золота видно лише тоді, коли його видобувають з тих місць, де воно утворилося, коли воно розкуте в лист і відполіроване [...] Так відкривають очам найменш зрячим світло, що було сховане, пояснюючи і перекладаючи твори святих Отців [2, с. VIII]. Труд перекладача, який відкриває для людей прекрасні істини, прирівнюється тонкої праці золотаря, який обробляє дорогоцінний метал, відкриваючи його блиск і красу. Ніхто інший з попередників і сучасників Леметра не ставив так високо ювелірне мистецтво перекладу.

Другим знаковим для Леметра метафоричним образом є порівняння праці перекладача до прадавнього і майже магічного ремесла шукача джерел води: *Врейти треба щоб ми змусили потекти і вдарити струменем води, що були зачинені і сховані, виводячи їх на поверхню такими ж чистими, такими ж красивими, такими ж багатими, у водоймах і струмках, як вони були в джерелах* [2, с. X]. Покликання перекладача, подібно до шукача джерел, полягає в тому, щоб з прихованих джерел старовинних текстів, написаних незрозумілою мовою, вдарити потужним струменем прозори і красиві слова, що несуть істину. Отже першим, хто використав образ *sourcier* в контексті перекладу, задовго до А. Бермана і А. Мешоніка, був Леметр, але його метафора спирається на первинне значення слова – «шукач джерел води».

У *Передмові* вперше публічно викладено програму дій для перекладача, справжній кодекс професійних правил і моральних зобов'язань, які суттєво доповнюють і поглиблюють уявлення про концепцію перекладу Леметра, сформоване на основі тексту його *Правил перекладу*. Він формулює загальну вимогу до способу перекладу наступними словами: ... *важливо зробити ці переклади в такий спосіб, щоб він був цілковито гідним цих святих творів і повністю сумірним з ними* [2, с. VIII]. Перша частина цієї вимоги стосується моральної відповідальності перекладача, а друга його майстерності, вміння дати переклад, що відповідає оригіналові. Характерно, що Леметр не вживає при цьому терміну *fidélité* (вірність), а визначає основну якість перекладу як його сумірність, пропорційну відповідність до оригіналу. Порівняно з *Правилами*, в яких йдеться передусім про вірність і красу перекладу, така зміна у вживанні термінів не випадкова і відображає еволюцію поглядів на завдання перекладу.

Леметр докладно пояснює, що мається на увазі під досконалим перекладом. Перекладач сакральних текстів повинен давати лише цілком точні копії прекрасних оригіналів, що є в його руках. Він має наслідувати геній, характер, піднесеність, шляхетність духу, стиль цих чудових авторів, але передусім він мусить зберегти в перекладі цих книг усю їхню побожність. Леметр відводить перекладачеві важливу релігійно-просвітницьку та виховну місію. Завдання досконалого перекладу, на його думку, полягає в тому, щоб зробити твори отців церкви близькими до читача, пояснювати їх, розвивати божі істини, яким вони навчають [2, с. VIII-IX].

Водночас перекладач не має права приземлювати їх чи послаблювати, щось у них міняти, знижувати їхню вартість, велич і блиск. Тобто він має дати читачеві твір, рівний оригіналові за своїми змістовими, моральними і естетичними якостями. Ось викінчений за всіма правилами риторики текст Леместра: *Il faudroit imiter le genie, le caractere, l'élévation, la noblesse d'esprit, le style de ces admirables Auteurs. Il faudroit conserver dans les traductions de leurs livres toute leur pieté, toute leur onction, tout ce qu'ils ont de saint & d'aimable. Il faudroit les rendre familiers sans les abbaïsser; les expliquer sans les affoiblir; développer les verités divines qu'ils nous enseignent, sans y faire aucun changement; sans rien diminuer de leur prix, de leur majesté, de leur éclat* [2, с. IX]. Б. Мюнтеано, навівши ці рядки з передмови Леместра, підсумовує їх скептичним коментарем: *Потрібно б, загалом, поєднати цілу купу суперечливих якостей, потрібно б неможливого... На практиці Леметр буде змушений відступити і навіть обирати між ними* [4, с. 157].

Щодо цільової мови Леметр ставить перед перекладачем надзавдання, практично неможливе до виконання: *Треба змусити говорити цих Святих нашою мовою в тому самому дусі і в такій самій спосіб, як вони висловлювались своєю мовою, припасовуючи одну мову до іншої* [2, с. X]. Ця метафора досконалого перекладу як перенесення давнього автора до Франції, де він повинен заговорити по-французьки так само природно, як він говорив на своїй мові, була достатньо популярною серед перекладачів і теоретиків перекладу 17 ст., в Пор-Руаялі і за його межами. Її використовували А. Годо, А. Арно, І.-Л. де Сасі, та ін. Леметр добре розуміє, що мови різняться між собою, і це створює труднощі для перекладу, так що досягти поставленої мети можна лише припасовуючи одну мову до іншої. Фактично, вживаючи дієслово *proportionner (une langue à une autre langue)*, він говорить про переклад, адаптований саме до цільової мови, що зближує його концепцію з позицією д'Аблянкура.

Якщо поглянути на проблему в іншій, психологічній, площині, то Леметр вимагає від перекладача житися в думки автора, повністю ідентифікувати себе з ним: *Треба ввійти в їхні думки і їхні слова. Треба проникнути в них і передати їх за допомогою таких відповідних і таких природних пояснень і з такою вдалою легкістю, щоб здавалося, що ми розуміємо те, що вони думали, так само добре, як вони розуміли це самі, і щоб здавалося, що перекладаючи ми пояснюємо скоріше наші власні думки, а не тлумачимо те, що уявили собі інші* [2, с. X]. У такій ідентифікації перекладача зі «своїм» автором, повного «присвоєння» його думок Леметр бачить передумову адекватного відтворення мовної форми тексту. Лише в цьому випадку перекладач буде здатний віднайти прості і природні відповідники для висловлення думок автора французькою мовою. Легкість і природність вислову набувають у Леместра статусу основних якостей перекладу. Подібної повної ідентифікації перекладача зі своїм автором вимагав пізніше Віктор Гюго, наполягаючи на тому, що перекладач Шекспіра має напитися з тих самих джерел, прочитати ті самі книги, що їх читав Шекспір, засвоїти все, що знав Шекспір, повністю проїнятися його думками та почуттями. Лише тоді переклад наблизиться до оригіналу [1, с. 28].

Підсумовуючи цей перелік вимог Леметр наполягає на подвійній ідентичності довершеного перекладу, який, з одного боку, повинен бути рівним оригіналові, а

з іншого, виглядати як повноправний новий твір, що подобається читачам: *Треба, щоб наші переклади, для того щоб вони були досконалими, виглядали як інші оригінали і як нові твори і щоб вони викликали у читачів запитання, чи твори, які було перекладено, є такими ж красивими як переклади* [2, с. X]. Він, на думку Леметра, має мало не перевершувати оригінал. Під цією сміливою думкою міг би без сумніву підписатися навіть сам П. д'Аблянкур, натхненник школи перекладів типу *les belles infidèles*.

У цій передмові Леместр не оминув і питань морального обов'язку та відповідальності перекладача. Він будує свою деонтологію перекладу спираючись на засади релігійної моралі. Перекладач, на його переконання, несе в першу чергу моральну відповідальність за свій переклад. Завершуючи *Передмову* Леместр визнає, що перекладач, навіть коли він дуже ретельно дотримувався його порад, все ж залишається далеким від задуманого і мусить покаятися перед Богом і людьми. Єдиною винагородою йому може бути моральне задоволення і спасіння душі: *І якщо той, хто зробив їх [переклади] є щирим і вірним у своєму намірі, якщо він вільний від будь-якого інтересу, якщо він бачить свої недоліки, як повинен їх бачити, вони притягують на нього самого божже благословення і він отримає сам велику користь і спасіння, прагнучи сприяти спасінню інших* [2, с. X-XI]. Як і інші перекладачі Пор-Руаялю, Леместр, в рамках суворої янсеністської моралі, розглядає працю перекладача як самовідречення і подвижницьке служіння Богові й вірі.

В порівнянні з *Правилами перекладу*, більшість з яких стосуються краси і правильності французької мови і мають технічний характер, текст *Передмов* дає ширше уявлення про концепцію перекладу Леметра. Тут Леместр висловлює свої погляди на найважливіші загальні проблеми перекладу, якими переймалися в Пор-Руаялі: на природу сакрального тексту як об'єкта перекладу, його особливе красномовство, органічну єдність в ньому змісту та засобів вираження, вимоги до перекладу, завдання і обов'язки перекладача. Тим самим він заклав підвалини філософії перекладу сакральних текстів Пор-Руаялю. Розвиток і конкретизація засад філософії перекладу Леметра в працях його однодумців і послідовників А. Арно, І. Л. де Сасі, Р. д'Андії та ін. є перспективним напрямком розвитку студій з історії перекладу у Франції.

Література

1. *Hugo V. Préface de la nouvelle traduction des œuvres de Shakespeare / Victor Hugo. Préface // Œuvres complètes de Shakespeare. T. 1. – Paris : Pagnerre, 1865. – PP. 6-31.*
2. *Lemaistre A. Préface, pp. I-XII / Antoine Lemaistre (trad.) // Les Sermons de S. Bernard sur le Pseaume : Qui habitat in ajutorio. Avec les deux Sermons de S. Augustin sur le mesme Pseaume. – Paris: Ch.Savreux, M.DC.LVIII. – 442 p. (Нумерація сторінок передмови наша. – I.L.).*
3. *Lemaistre A. Règles de la traduction/ Antoine Lemaistre. Règles // N. Fontaine . Mémoires pour servir à l'histoire de Port-Royal. T. 2. – Utrecht : Aux dépens de la Compagnie, M DCC XXXVI. – PP. 176-178.*
4. *Muntéano B. Port-Royal et la stylistique de la traduction [Електронний ресурс] / Basil Muntéano // Cahiers de l'Assoc. intern. des études françaises. – 1956. – Vol. 8, № 1,*

p. 151–172. – Режим доступу : <http://www.persee.fr>.

5. Zuber R. Les “belles infidèles” et la formation du goût classique / Roger Zuber. – Paris : Albin Michel, 1992. – 521 p.

Laska I. V. Antoine Lemaître's philosophy of translation

The article deals with the philosophy of translation of Antoine Lemaître, his views on the essence of the sacral texts and secular eloquence, the requirements for translation, tasks and responsibilities of an interpreter:

Key words: history of translation, translation philosophy, sacral text, secular eloquence, the requirements for translation, the translator tasks.

Ласка І. В. Філософія перекладу Антуана Леметра

В статті розглядаються ключові проблеми філософії перекладу Антуана Леметра, його погляди на сутність сакрального тексту, світське красномов'я, вимоги до перекладу, задачі та обов'язки перекладача.

Ключові слова: історія перекладу, філософія перекладу, сакральний текст, світське красномов'я, вимоги до перекладу, задачі перекладача.

УДК 81'373.46

О. М. Легостаєва

ПРЕФІКСАЦІЯ ТЕРМІНІВ МЕДИКО-ПРАВОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

У статті досліджено словотвірну організацію українських медико-правових термінів, утворених за допомогою префіксації, оскільки такий спосіб словотворення є продуктивним для термінів. Проаналізовано найпродуктивніші моделі творення термінів медичного права.

Ключові слова: українська мова, медико-правова термінологія, термін, префіксація.

Системний підхід до всіх явищ мови виключає випадковий характер з'єднання його одиниць, сполучні потенції словотворчих морфем теж не можуть бути випадковими, не системними. Основним джерелом творення нових термінів, збагачення термінологічного фонду та удосконалення окремих термінологічних систем мови є його внутрішні ресурси.

Словотвірчі можливості мови, що стосуються термінологічної лексики, безмежні. Її збагачення відбувається постійно, і особливо важлива роль в цьому належить термінотворенню за допомогою префіксів. Префіксальний словотвір у сучасній українській мові є частиною словотворення, а префікси – дериваційними морфемами.

Метою статті є проаналізувати творення термінів за допомогою префіксів на прикладі української медико-правової термінології.